בעזרת השם יתברך

אשי ישראל

השיעור השבועי

מפי פורינו הרה"צ
רבי **יצחק שמואל אהרן לעזער** שליט"א

גליון
תמ"ו

פרשת
וישב
תשפ"ה

ניתן לשמוע את השיעור בקו החדש:
בארץ ישראל: 077-2233-223, בארה"ב: 845-510-6314

חסדי השם יתברך, אנחנו אוחזים בפרשת **וַיֵּשֶׁב**, פרשה שבה מתחיל להתגלות לפנינו כל השתלשלות נשמות ישראל לגלות מצרים, ו'גלות מצרים' הכוונה שאחר־כך יזכו להגיע ל'גאולת מצרים' - לצאת ממצרים, ולהיות העם הנבחר להקב"ה.

והעניין הזה התחיל מעת שיעקב אבינו קרב מאד את יוסף הצדיק - **"כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ"** (בראשית לז, ג), ואומר רש"י: **'כָּל מַה שֶּׁלָּמַד מִשֵּׁם וְעֵבֶר מָסַר לוֹ'**; וכמו שתרגם אונקלוס: **'בַּר חַכִּים הוּא לֵיהּ'**; ובפשטות הכוונה שהוא היה **'בן חכם'**, אבל ישנו מושג יותר פנימי: **'בַּר חַכִּים'** הכוונה שהוא היה חכם גדול לדעת מיהו האבא שלו... זה נקרא **'בַּר חַכִּים'**! כשיש לאדם אבא כמו יעקב אבינו, והוא מנצל את הקדושה והלימודים שיש לאבא שלו - זו זכות גדולה!

ואין זה בא לשלול שגם שאר השבטים הקדושים קיבלו מאביהם הגדול, ובכלל צריכים לזכור היטב - כשעוסקים בכל העניין של יוסף ואחיו - שאין לנו מושג והשגה כלל וכלל במעלתם של השבטים הקדושים, וכמובא בספר הקדוש 'שבט מוסר' (שהיה מגדולי המגידים בימיו - לפני כשלוש־מאות שנה, בארצות המערב), שאפילו אם נחיה אלף שנה, לא נוכל להשיג מהי הקדושה של אחד משבטי ק"ה הקדושים! אלו נשמות קדושות שהתחילו את שרשרת הזהב של עם ישראל, ואמנם 'אבות' נשמות ישראל אלו אברהם יצחק ויעקב, אבל יעקב אבינו **"מיטתו שלימה"** היתה, ללא שום פסולת, וממנו יצאו אלו השבטים הקדושים.

והתורה הקדושה מגלה לנו, שמכל השבטים הקדושים, יוסף הצדיק היה מיוחד, ואכן - כל השבטים כולם היו

קדושים, כולם אהובים וגיבורים, אבל גם בין הצדיקים ישנה נקודה אחת המיוחדת, וכמו שאנחנו אומרים בזמר 'אשת חיל'[א] (משלי לא, כט): **"רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל"** - שבאמת 'רבות בנות' הן ש'עשו חיל', אבל **"וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה"**! כלומר, אמנם 'רבות בנות עשו חיל' - ישנן הרבה נשים צדקניות שעושות חיל, אבל **"וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה"**!

רש"י על המקום מפרש, שזהו משל על התורה הקדושה, כי התורה הקדושה מכונה בשם 'אשת חיל', ולכן רש"י מפרש את הפסוקים האלו עפ"י זה.

והנה, אחד מהפירושים על זה, שהעניין סובב על הצדיק, שהצדיק הוא בחינת ה**'אשת חיל'** - הנשמה הגדולה והקדושה שמוליד ומגדל נשמות ישראל, וכמו אמא שמולידה ומגדלת את הילדים שלה - גם הצדיק נקרא בשם 'אֵשֶׁת חַיִל', שהוא ממש מגדל נשמות ישראל, מחזק אותם, מלמד אותם, ומקבלים כל טוב על-ידו...

ר' אברהם ב"ר נחמן, באחד ממקומות ספריו שחיבר עפ"י לימודי רביז"ל, הוא מפרש את כל ה'אֵשֶׁת חַיִל' על רבינו הקדוש, כי רבינו הוא הנקודה המרכזית של כל הצדיקים מיחידי הדורות, והרי רבינו בעצמו מפרש (ליקו"מ ח"א סי' רפה) על הפסוק ב'אֵשֶׁת חַיִל': **"טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ לֹא יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ"** - שֶׁמִּי שזכה לטעום פעם את הטעם של תורת הצדיק האמת, אזי 'לֹא יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ' - הוא לא ישכח את זה... **שזה אדם שזוכה לטעום את הטעם של הצדיקים האמיתיים, בבחינת** 'טועמיה חיים זכו' **הנאמר על הטעם של שבת - שהוא טעם הצדיקים, כי הצדיקים נקראים שבת, וכמו שהתלמידים קראו לרשב"י: 'אנת הוא שבת דכולהי יומא' - אתה הוא השבת של כל השבוע!** מה שאדם מרגיש מעט בשבת - התרוממות הנפש וכו', הצדיקים זוכים להרגיש את זה בכל השבוע [ובשבת בעצמה, מרגישים יותר ויותר...]; וזהו **"טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ"** - טעמת את הטעם הטוב של תורת הצדיק, אזי **"לֹא יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ"** - אפילו אם יהיה בחינה של 'לילה', לא ישכח את זה!

ובאמירת התורה הזאת היה סיפור,

א. שיר השבח של 'אשת חיל', מקורו בפרק האחרון של ספר משלי - שכתב שלמה המלך, ואמנם ישנם הסברים רבים מי זאת ה'אשת חיל' ומה עניינה וכו', אבל בפשטות זה חיזוק נפלא לנשות ישראל, שכל אחת ג"כ תמיד תשתוקק להיות אחת מן ה'אשת חיל' הזאת, ויהא נאמר עליה **"אֵשֶׁת חַיִל מִי יִמְצָא וְרָחֹק מִפְּנִינִים מִכְרָהּ"**; והשבח הראשון שלה הוא **"בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ"** - שאדם יכול לזכות לכזה 'שלום־בית' אמיתי, עד שמתקיים אצלו 'בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ' - בעלה בוטח, דהיינו שיש כזאת הבנה הדדית, וכל כוונם יחדיו רק לבנות בית קדושה, ולהוליד ילדים בריאים בגוף לב ונפש, שזו כל המטרה וכל היעד! וזה כל העניין שלה - להיות "אֵשֶׁת חַיִל", וממילא **"וְשָׁלָל לֹא יֶחְסָר"** - לא יחסר לה שום דבר, לא ברוחניות ולא בגשמיות!

זה בכלליות כל ענין השבח של 'אשת חיל', ואכן מונח בזה לימודים לכולם - הן לבעל והן לאישה, איך צריכים להקים בית שיהיה בו הבנה הדדית וכו', שזה כל עניינו של השבח הנפלא הזה, פסוק אחר פסוק.

שהיה איש אחד שהגיע לרבינו פעם אחת בלבד, ושמע את הדיבורים של רבינו, ומאד מאד התעורר וכו', אבל רבינו ראה ברוח-קדשו שהוא לא יגיע שוב, ואז אמר את התורה הזאת.

וכן רואים בחוש, שיש אנשים המגיעים לצדיקים פעם אחת, ותו לא, **בשעה שאם אדם יש לו שכל - הנה הוא טעם כזה טעם וראה מה שראה, אזי** (תהלים קלב, יד) **"פֹּה אֵשֵׁב כִּי אִוִּתִיהָ"! 'יש מקום שיכולים לקבל כאלו לימודים? אני פה!'...** ואכן, גם אם שמע פעם אחת - הוא לא שוכח את זה, אבל אם קיבלת וטעמת את הטעם - תמשיך לבוא! אבל יש בני אדם שלא זוכים לזה, ואמנם ישנן כל מיני סיבות - 'קשה לי להגיע' וכו', יש כל מיני תירוצים... 'זה טרחה גדולה בשבילי; הזמנים לא מתאימים לי' וכו', **איפה השכל שלך?... אם כבר אתה יודע מאוצר כזה, וכבר זכית לטעום, תעשה את הכל לזכות לזה עוד ועוד, תבקש: 'רבשע, אני יודע שיש פה אור גדול, תזכה אותי לטעום מהאור הזה!'...** וכמו שעשה רבי נתן, אחר ששמע דיבורי רבינו, הוא יצא להתבודד ליד נהר הבוג [בעיר ברסלב] והתחיל לצעוק: **'רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּבֶרֶסְלֶב בּוֹעֵר אֵשׁ, הַבְעֵר אוֹתָהּ בְּלִבִּי! שֶׁלֹּא אַפְסִיק לְקַבֵּל מֵהָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת!'...** אבל לא כל אחד זוכה לזה, אך על-כל-פנים הוא איננו שוכח מה זכה לקבל אצל הצדיק.

ואכן הסיפור היה שם, שהאיש הזה לא הגיע שוב לרבינו, אבל פעם הוא שוב הסתובב אצל מפורסמים [אנשים אוהבים הרבה לחפש אחר 'גוטע-אידן' - אדמו"רים ומשפיעים, זה מעניין ללכת לטיש וכדו'...], והוא הגיע לאיזה אדמו"ר אחד שהיה מתנגד לכל האור של רבינו, וזה ניסיון גדול - שאדם זוכה לראות ולשמוע מהצדיקים, אבל יש כאלו שלא מתאים להם מאיזו סיבה להעריך ולהחשיב וכו', והנה הביאו לאותו מפורסם תורה אחת שבה רבינו אומר (ליקו"מ ח"א סי' קצט): סגולה לאדם שלא תמות אשתו, ויינצל מעונש אלמן - שיזכה למתיקות התורה, שירגיש מתיקות בלימוד שלו [וזה מוסר גדול לנשים, שצריכות למסור נפשן לזה... ואמנם לא יכולים להכריח את הבעל שיהא לו מתיקות התורה, אבל לכה"פ שתעריך ותחשיב את זה, ותעודד את בעלה שילמד תורה, וכן תתפלל שבעלה יזכה ללמוד הרבה תורה].

ורבינו מלביש את זה בפסוק (תהלים קיט, קג) **"מַה נִּמְלְצוּ לְחִכִּי אִמְרָתֶךָ מִדְּבַשׁ לְפִי"** - 'מַ'ה נִּ'מְלְצוּ לְ'חִכִּי אִ'מְרָתֶךָ' ר"ת **'אלמן'**, ו"מִדְּבַשׁ לְפִי" - ע"י שמרגיש מתיקות בתורה, זוכה להינצל מהעונש הזה, ורבינו מסיים שם: **'כִּי דְּבָשׁ בְּגִימַטְרִיָּא אִשָּׁה, כַּמּוּבָא בַּכְּתָבִים'**[ב].

והנה אותו מפורסם - שהיה עם־הארץ, לֵץ המחפש רק איך לעשות צחוק וליצנות מצדיקים - ראה זאת,

ב. וזה ידוע למי שבקי קצת ב'כתבי האר"י', ובפרט בענייני ר"ה - בכוונות של תקיעת שופר, ובכלליות מוכר לנו העניין של דבש בר"ה, כי טובלים את התפוח ואת ה'המוציא' בדבש.

והגיב בזלזול: 'פֶּע, פֶּע'... (כאומר שהדברים לא ראויים להיאמר); **איך אתה לא מתבייש? מי אתה?! בריה פחותה! מה אתה יודע?...** מכל ליקוטי־מוהר"ן הוא מצא בדיוק את התורה הזאת, ועשה מזה ליצנות...

[ובכלל בעניין פרסום והנהגה, כמה רחמים צריכים בזה! שהנה יש כאלו שהם מפורסמים 'מורה דרך' וכו', אבל אינם יודעים בין ימינם לשמאלם! וכמו שרבינו אומר בליקו"מ ח"א סי' ס"א: **הוא לא יכול להנהיג את עצמו - איך הוא ינהיג אחרים?... הוא לא יודע כלום!** הוא אמנם 'בן' של אדמו"ר, 'נכד' של אדמו"ר, אבל זה לא קובע מי 'הוא'...].

ובדיוק באותו מעמד שהמפורסם הזה ככה הגיב לדברי רבינו, האיש הנ"ל - שהיה פעם אצל רבינו - היה שם, ואת זה הוא כבר לא היה יכול לשמוע... ובמיוחד שהוא היה 'יודע ספר' - כי הרי הוא טעם את הטעם של רבינו, ובוודאי התחזק מדיבורי רבינו, והיה לומד עפ"י 'סדר־דרך־הלימוד' של רבינו, והרי אחד מהלימודים שרבינו ציווה ללמוד - זה 'כתבי האר"י'[ג], אז ידע שזה כתוב בפירוש ב'כתבי האר"י'[ד], ואז התקיים אצלו מה שרבינו אמר באותה תורה (כשאותו איש היה אצל רבינו בפעם היחידה) על הפסוק "טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחֲרָהּ" - שם טעם פעם את הטעם של הצדיק, אז "לֹא יִכְבֶּה בַּלַּיְלָה נֵרָהּ" - גם בלילה לא ישכח את זה, וכך התקיים - שהוא שמע את הזלזול הגדול ברבינו, והוא נכנס לכעס גדול שככה מזלזלים ברבינו, ואפילו שזה 'מפורסם' עם חסידים וכו' - "אבל לגיד 'פע, פע' על מה שרבינו אומר?!"... אז הוא מיד קפץ ואמר לאותו 'מפורסם': **"לא בכל מקום שהוא** (רבינו) **היה, אתה היית!"**... כי הוא ידע, שאם רבינו אומר 'כמובא בכתבים' - זה מובא בדברי האר"י הקדוש, אבל המפורסם הזה - מה הוא יודע? יודע איך לעשות טיש יפה... אבל את זה הוא לא יודע! אז הוא קפץ בעזות דקדושה וכך אמר לו... [כמובן - החסידים שהיו שם רצו 'לגמור' אותו, אבל הוא מיד ברח...].

הזכרנו כל זאת גבי הזמר **'אֵשֶׁת חַיִל'**, שרבי אברהם ב"ר נחמן מסביר, שכל ה'אשת חיל' סובב והולך על הצדיק האמת, ומהו 'צדיק אמת'? כמובן, כשמדברים מהצדיק מיחידי הדורות -

---

ג. אם אדם הגיע לרבינו - הוא שמע את גילוי 'סדר־דרך־הלימוד' של רבינו, ואם שומע את זה - לא יהיה בטלן, ויתר־חיל לקיים... ואם נתבונן מה דרש רבינו בשיחה ע"ו שאדם ילמד, בתוך כל הרשימה הגדולה - תנ"ך, משניות, ש"ס גמרא עם הרא"ש והרי"ף, רמב"ם טור שו"ע וכו', רבינו מזכיר ג"כ 'כתבי האריז"ל', שאצלנו זה אמנם דבר גבוה ורחוק מן ההשגה, אבל זה כמו כל הלימודים! וכי כל דבר שלומדים בגמרא אנחנו מבינים?... אדם שמקבל את סדר־דרך־הלימוד בתמימות ופשיטות - הוא גורס, ואם רבינו מזכיר כזה דבר גדול כמו 'כתבי האר"י' - הוא מטייל גם ב'כתבי האר"י'! כמה הוא מבין - זה דבר אחד, אבל הוא מטייל שם! אכן, ישנם מושגים חדשים שאיננו מבינים כ"כ שם, אבל ממשיכים הלאה ומגיעים לדברים שהם מובנים, בכל פעם יש משהו מסוים שאדם מתעורר ממנו בלימודו!

ד. בדרך כלל, כשכתוב 'כמובא בכתבים' הכוונה ל'כתבי האר"י', ובפרט בספרי רבינו - היכן שכתוב "כתבים" היינו 'כתבי האריז"ל', ואכן מצוין ב'ליקוטי־מוהר"ן' למטה כמה מראי־מקומות לזה.

מדברים מרבינו הקדוש, ואפשר לפרש את כל הפסוקים של 'אשת חיל' על העניין של רבינו!

ועל־כן המנהג של מוהרא"ש היה, כשמגיעין אל הפסוק "**רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל**", לומר: "**וְאַתְּ**" - 'הייליגער רבי' (רבינו הקדוש) "**עָלִית עַל כֻּלָּנָה**"! כי הלימודים של הצדיק האמת, אלו לימודים היורדים אלינו ומחזקים אותנו, מוציאים אותנו מן המקום הנמוך שלנו, ולא נותנים לנו ליפול בשום דבר, הן ברוחניות והן בגשמיות! רבינו הקדוש מחזק אותנו ומלמד אותנו עצות טובות - שאדם לא יתייאש מן החיים שלו, השם ישמור! יש אנשים שעוברים כ"כ הרבה צרות ויסורים ובלבולים, ואין להם שום פתרון, לא יודעים מה לעשות עם עצמם... עד שמגיעים, השם ישמור, למחשבות של התאבדות, רחמנא ליצלן...

ואם היה זוכה להתקרב אל הצדיק, ולשמוע ולהתחזק, ולדעת שאין דבר כזה להתייאש, רבינו צעק "**אין שום יאוש בעולם כלל**" [ואמר אז בזה הלשון: 'קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין!'], רבינו צעק את זה בקול גדול, והקול הזה נמשך ומוכרז בכל פעם מחדש, שרבינו צועק ואומר: '**געוואלד, אל תתייאשו! אין שום יאוש בעולם כלל!**', וכן כל הלימודים של רבינו - זו חתיכה אחת של התחזקות, וכמו דוגמא נוספות המובאת בלשון רבינו (ליקו"מ ח"ב סי' מח): '**וְדַע, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹר עַל גֶּשֶׁר צַר מְאֹד מְאֹד, וְהַכְּלָל וְהָעִקָּר - שֶׁלֹּא יִתְפַּחֵד כְּלָל**'; הלימודים האלו חיים וקיימים! הם חוזרים בכל יום, בכל עת ובכל שעה, **בכל רגע מחדש!** ואם אדם זוכה להטות אוזן ללימודי הצדיקים - יש לו חיים טובים, ושום דבר בעולם לא מבלבל אותו...

לזה זוכה אדם שמתקרב אל הצדיק, שיש לו חיים טובים, והוא פשוט מרוויח 'רווח נקי... הנה הוא לא ידע אפילו איך להתחיל, ומה עליו לעשות, ואיך לתת עצה לנפשו, והצדיק בא ומחזק אותו **'אל תתייאש! יש עצות על כל דבר! העיקר אל תשכח שיש לך ב"ה כוחות עצומים להצליח - ברוחניות, אל תהיה בטלן, תתחזק בלימוד התורה, תקבע לעצמך שיעורי תורה, במסירות נפש! אל תסתכל על כלום! שיהיה לך 'קביעות עיתים לתורה'!**'.

רבינו מדבר מזה בהתורה שלפני תורה רפ"ה הנ"ל - שמדברת על "טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ" - מגלה רבינו גילוי על מאמרם ז"ל (שבת לא) ששואלים את האדם אחר פטירתו מן העולם: 'קבעת עיתים לתורה?' אומר רבינו, שהשאלה ששואלים את האדם היא: האם 'גזלת' זמן ללמוד תורה? כי אדם צריך 'לגזול' זמן בשביל לימוד התורה, כי הנה אדם טרוד על מלאכתו והוא עסוק מאד וכו', אבל 'תגזול' זמן ללמוד תורה בכל יום, כמה שאתה יכול! ובפרט כשאדם זוכה להיות מקורב לרבינו, ויש לו את 'סדר־דרך־הלימוד' - הרי בכל פעם הוא חוטף וגוזל עוד ללימוד, עוד שיעור תורה!

הנה היום זכינו בזכויות חינם -

מתנת חינם מהקב"ה - מי שלומד בסדר הלימוד של 'דף היומי', זכה היום לעשות סיום על מסכת בבא-בתרא, שהיא המסכת הכי ארוכה בש"ס בדפים - קע"ו דפים [אמנם הרבה דפים הם קצרים, אבל בכמות הדפים זו המסכת הגדולה בש"ס]; איזו זכות זו לעשות סיום כזה, שבו מסיימים את ה'שלוש בבות' - בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא.

ודיברנו היום בסעודת הסיום בעניין שלושת ה'בבות', ש'בבא' בלשון הגמרא הוא '**שַׁעַר**', וזהו 'בבא קמא', 'בבא מציעא', 'בבא בתרא' - 'שער ראשון', 'שער שני', 'שער שלישי', כי בעצם שלושת ה'בבות' - אחד הם, בשלושת מסכתות אלו יש שלושים פרקים, וחכמינו הקדושים חילקו את זה לשלושה חלקים נפרדים - לעשרת הפרקים הראשונים קראו 'בבא קמא', לעשרת הפרקים השניים קראו 'בבא מציעא' - אמצעי, ולעשרת הפרקים האחרונים קראו 'בבא בתרא' - אחרון, ובעצם הם מסכת אחת: מסכת נזיקין, ויש כל מיני עניינים נפלאים באלו שלושים הפרקים הנפרדים לשלושה חלקים, ונאמר אחד מהם המובא בהקדמת הספר '**סמיכת חכמים**'[ה]:

שלושת ה'בבות' האלו - 'בבא קמא', 'בבא מציעא', 'בבא בתרא', הן כנגד כל קיום העולם ובריאתו, כי איתא בגמרא (סנהדרין צז.): '**שֵׁשֶׁת אֲלָפִים שָׁנָה הֱוֵי עָלְמָא, שְׁנֵי אֲלָפִים תֹּהוּ, שְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה, שְׁנֵי אֲלָפִים יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ**'; דהנה בשני האלפים הראשונים עדיין לא קיבלו את התורה הקדושה, ועל־כן היה העולם '**תֹּהוּ**', ובשני האלפים השניים כבר התחיל 'עולם התיקון' - כי היתה 'קבלת התורה', וכן באלו השנים ארע כל הסיפור שאנו קורין החל מפרשת השבוע - הירידה למצרים, שעבוד מצרים, הגאולה ממצרים וקבלת התורה, והאלפיים האחרונים - שבהם אנו נמצאים - הם 'ימות המשיח', היינו שבשנים אלו אנחנו מכינים את עצמנו לתיקון העולם ולביאת המשיח.

וזה העניין של שלושת ה'בבות': 'בבא קמא' שמדברת מכל ענייני נזיקין [וכמו שמתחלת "ארבע אבות נזיקין"], זה מורה על אלפיים השנים קודם קבלת התורה, שאז היה כל הסיפורים מאדם עד נח, וכל מה שהיה בדור המבול ודור הפלגה וכו'; זה כנגד מסכת 'בבא קמא' המדברת הרבה מענייני 'נזיקין'.

ה. את הספר הקדוש הזה חיבר הגה"ק ר' נפתלי כ"ץ, שהוא מוזכר בדברי רבינו ז"ל, כי הרי הוא קבור באיסטנבול שבטורקיה, וכשרבינו היה בדרכו לארץ ישראל - רבינו היה על הקבר שלו, ובעת שהיה שם - נפל חלשות והתעלף, ובקושי העירו אותו והצילוהו (האיש שהיה עם רבינו בנסיעתו), ורבינו גילה אח"כ שזה היה נס גדול שניצל, והסיבה לכך, כי ר' נפתלי כ"ץ אמר לרבינו: 'אני פה באיסטנבול מאד מבודד' (כי לא היו עוד צדיקים קבורים באותו מקום), וביקש את רבינו שיישאר עמו שם... ורבינו היה אז בסכנה גדולה, וב"ה רבינו ניצל והמשיך את דרכו לארץ ישראל. רבינו דיבר הרבה בשבחו של הצדיק הזה, והוא חיבר ספר בשם '**סמיכת חכמים**', שרובו בעיקר על מסכת ברכות, אבל בהקדמה של הספר הוא מקשר את כל מסכתות הש"ס אחת לשניה - סוף המסכת או כלליות המסכת אל המסכת הבאה - וזה מאד מעניין, וזו הקדמה מאד ארוכה.

המסכת השניה - 'בבא מציעא', היא כנגד אלפיים השנים האמצעיות, כי המסכת מתחילה: "שנים אוחזין בטלית", והפרק השני הוא "אלו מציאות", שכל זה עניינים של 'תיקונים', זאת אומרת: מה עושים בעת שאדם מוצא מציאה, וכן ענייני ארבע שומרים וכו' - כל ההלכות של אלו הדברים, שזה כבר ענין של ישוב העולם, שהעולם מתחיל להתיישב ולקבל תיקון.

והמסכת השלישית - 'בבא בתרא', שעוסקת בכל ענייני "חזקת הבתים" ונחלאות וכו', זה סובב על האלפיים שנה של 'ימות המשיח', שזו ההכנה לביאת המשיח, ואלו השנים שאנחנו עומדים בהן, שמכינים עצמנו לביאת משיח צדקנו, שסוף־כל־סוף תתגלה שכינת כבודו יתברך לכל העולם, ועם ישראל יקבלו את כל הנחלה המיועדת להם כבר מתחילת הבריאה.

ממשיך ה'סמיכת חכמים' ואומר בדרך רמז, שהמילה '**בבא**' באה"ת-ב"ש היא '**שֵׁשֶׁת**' [**ב**' היא כנגד **ש**', **א**' היא כנגד **ת**'], שזה מרמז על **ששת אלפי שנה** של הבריאה.

ואיתא בתיקוני זוהר (דף קמז:), שבכלל המושג של '**בבא**', הוא האותיות הראשונות של התורה, כי "**בְּ**רֵאשִׁית **בָּ**רָא **אֱ**לֹקִים" ראשי־תיבות '**בבא**', והעניין של "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים" הוא ענין של התחלת חדשה לאדם בכל ענייני החיים - שהוא יכול לחדש עצמו ולהתחיל מחדש בכל לימודיו, בכל ענייניו, ובכל החיים שלו!

כי אמנם פשוט הוא שכשאדם נולד לזה העולם - הוא מתחיל חיים חדשים, אבל כן הדבר גם אח"כ, בהמשך ימי חייו, כשהוא זוכה להתחתן, עליו להיות תמיד בבחינת '**חיים חדשים**' - שהבית שלו יהיה 'בית חדש' תמיד! שהבית יהיה תמיד בבחינת כל הזמר 'אֵשֶׁת חַיִל'!

וזה בצדק מה שמצוי הרבה בבתי ישראל [ומוכרים דברים כאלו, ומעניקים כזאת מתנה בבית], שיש את כל הפרק '**אֵשֶׁת חַיִל**' בבית לכבוד עקרת הבית - האשה, כי זהו העניין האמור, שאדם תמיד יחשיב ויעריך את זה, וידע שזה באמת הקיום של הבית, ושזה יהיה בבחינת "**בְּרֵאשִׁית**" - שיהא תמיד ענין של התחדשות!

וגם בזה יש רמז נפלא, כי '**בבא**' עולה בגימטריא **חמש**, ו'שלוש בבות' עולה '**חמש־עשרה**', שזהו שלימות הבית, ענין השם **י"ה**, וכדאיתא בדברי חכמינו הקדושים (סוטה יז.): '**אִישׁ וְאִשָּׁה זָכוּ, שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶן**'; כי באיש יש את **היו"ד**, ובאשה יש את **ה"א**, וביחד יש את השארת השכינה בבית - **י"ה**, ואשרי אדם שמסתכל על הבית שלו בצורה כזאת! 'אנחנו מקימים בית שיש את ה'**אֵשֶׁת חַיִל**' הזאת! אצלנו מתקיים '**בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ**' - הבעל בטוח שהבית הזה יתנהג בדרך של שלום ואהבה, שהכל הולך כשורה בתכלית השלימות - בתכלית הצניעות ובתכלית הטהרה! זה נקרא '**בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ**'!

האלשיך הקדוש[1] בפרשת בראשית, כשהוא מסביר את כל ענין הכישלון של חטא עץ הדעת - שהנחש בא להסית את חוה, וחוה נתנה גם לאדם הראשון לאכול, וגרם מה שגרם וכו' - הוא מביא את הפסוק הזה: **'בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ'**, כלימוד זכות על אדם הראשון, למה?

כי הנה עתה נבראו אדם וחוה, ומיד קיבלו את הציווי **"מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל: וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ"**, והנה חוה מביאה לו לאדם מן העץ הזה שהקב"ה אסר להם - עץ הדעת, וכמובן הוא היה צריך לסרב בכל תוקף, כי מיד כשהוא רואה שהקב"ה אסר זאת - אין חכמות! כי (משלי כא, ל) **"אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה'"**, מה שאסור - אסור! אי-אפשר לטעון בזה 'אשתי רוצה כך וכך' - מה אסור, אסור!

[ועל כן זה כ"כ חשוב ללמוד ההלכות הנצרכות, ובפרט הלכות טהרה וכו', לדעת המעשה אשר יעשון, ועל זה צריכים למסור נפש! בזה אין שום פשרות! מה שכתוב בשו"ע - זהו זה! לא מנסים למצוא היתרים שונים וכו' - מה שאסור, אסור! ואכן לפעמים צריכים לעשות שאלת חכם, ובוודאי כל דבר שיש בו שאלה - צריכים לשאול, אסור לאדם לפסוק לעצמו, אבל דבר שברור איסורו - הוא אסור!].

ממשיך האלשיך הקדוש ואומר, שהנה קודם בריאת חוה, אמר הקב"ה על אדם הראשון: **"אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ"** - 'אתן לך אשה שתהא העזר שלך'; והנה עתה היא מביאה לו פרי, והפרי הזה הוא אסור לאכילה בציווי הקב"ה, אבל בגלל שיש מושג של **'בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ'**, אדם הראשון אמר: 'אם הקב"ה נתן לי את חוה, והיא נותנת לי כזה דבר, מן הסתם שזה בסדר'...

אך באמת, בדברים כאלו אדם צריך להיות חכם, כי לפעמים אשה לא ממש יודעת את חומרת האיסור, כי הרי היא לא לומדת והיא לא מבינה העניין וכו', ויכול להיווצר מצב שבא לה איזו קלות באיזה ענין, וכגון כאן - שהנחש הסית את חוה, והיא באה אל האדם, ואדם הראשון היה צריך להיות חזק - **לא! זה אסור לנו!** אבל בזה יש לימוד זכות עליו, שהיה אצלו ענין של **'בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ'**...

ואכן, עיקר השלימות של האדם, שתמיד תהא בביתו כזאת הבנה - שהוא יודע בבירור שהכל יהיה תקין מבחינה הלכתית, ולדוגמא: ענין הכשרות בבית, הרי זה תלוי הרבה באשה, וצריך שיתקיים בזה **'בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ'** - שהוא יודע שהכל על נכון.

ועל כן נחוץ מאד שהאשה תדע הלכות כשרות - מה ששייך לה, כגון 'בשר בחלב', **ולכן זה כ"כ חשוב שילמדו כבר בבית-ספר עם הבנות את הלכות בשר בחלב, שאלו דברים שצריכים יום-יום! בכל מטבח שיש בבית בישראל, צריך**

1. רבינו ז"ל מאד שיבח את האלשיך הקדוש, ואמר שהוא זכה לאחד מהשבעים פנים של התורה.

שיהיו שני כיורים - אחד לבשר ואחד לחלב! ויש כל מיני שאלות בזה - הנה התערב כלי בשר עם כלי חלב וכו', ישנן כל מיני שאלות בזה, ואכן אם יש איזו שאלה - צריכים לשאול! צריכים לעשות שאלת חכם! לשאול מה בדיוק עושים! וכשם שצריכים לשאול בענייני טהרה - כן צריכים לשאול בענייני כשרות!

ובזה מתקיים **'בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ'**, שיש יראת שמים, והבעל יודע שאם תהיה איזו שאלה, ואשתו לא תדע בדיוק מה לעשות, היא תשאל את השאלה ותברר! הבעל סומך ובטוח שאשתו נזהרת בזה - בהלכות איסור והתר, בכל ענייני כשרות האכילה, וכן בכל הדברים - בצניעות וכו', שזה התפקיד הקדוש של האשה - שצריכה לשמור על זה, **וכשאדם זוכה שיש כזאת הבנה בבית - זה השלום-בית הכי מושלם...**

אבל את זה אנחנו מקבלים מהצדיקים, שהם, כביכול, מגדלים אותנו, הם בונים את הבית שלנו, הם מלמדים אותנו איך לחיות! ועל כן כל השיר הזה של **'אֵשֶׁת חַיִל'** - באחד מהמובנים שלו - סובב והולך על הצדיק הגדול, שעליו נאמר: **"רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה"!**

כל זה היה בתור הקדמה לפרשת השבוע:

הנה התחלנו לדבר מהשבטים הקדושים שהעמיד יעקב אבינו; יעקב אבינו הוא המובחר שבאבות, אחר אברהם ויצחק - הוא המושלם! אברהם אבינו הוא סמל ודוגמא מיוחדת למדת **החסד**, יצחק אבינו הוא כנגד מדת **הגבורה** - שהכל בתכלית הקדושה ובתכלית השלימות, ויעקב הוא השלישי - שמחבר את שניהם ביחד - מדת **התפארת**, ועל כן עליו נאמר "אִישׁ תָּם יֹשֵׁב **'אֹהָלִים'**", כי הוא המחבר את שני האהלים ביחד - 'חסד' ו'גבורה'.

דהנה אצל אברהם אבינו היתה מדת החסד ביותר, שזהו ענין ישמעאל שנולד לו, שזה כבר קליפה קיצונית של מדת החסד, כי אם אדם הולך יותר מדאי עם חסד, אזי יש את ישמעאל עם כל הקלקולים שלו... וזהו שאפילו בפרשת העריות - פרשת אחרי, כתיב (ויקרא כ, יז) **"חֶסֶד הוּא"**, כי אם אדם לא מצמצם את עצמו במדת החסד - הוא יכול לבוא לעבירות חמורות רח"ל, גם גם במדת החסד מוכרחים צמצום! ואצל ישמעאל היה ענין של הפרדת הקליפה, ועל כן הוא הלך כבר חוץ לשורה...

וכן היה אצל יצחק אבינו - שנולד לו את עֵשָׂו, כי יצחק אבינו היה חזק במדת הגבורה - שיהא הכל ביראת שמים בתכלית השלימות, אבל אם הולכים במדה זו ללא שום צמצום - אז הגיע עֵשָׂו, שזה ענין רציחה רח"ל, שהוא ג"כ ענין של יראה וגבורה, אבל יראה שאיננה בקדושה.

ויעקב אבינו זכה להשלים את זה ביחד, ועל כן הוא 'מובחר שבאבות' - **מדת התפארת**, וכפי המוסבר בספרים,

זה כמו ענין של צבעים: ישנו צבע '**לבן**', שהוא יפה, נקי ונהדר מאד, וזה ענין של '**חסד**'. מאידך, יש את מדת '**גבורה**', ונגדיר את זה בתור צבע '**שחור**' - שזה יכול להיות ג"כ צבע יפה, אם זה נקי ומבריק - יש לזה מראה טוב, אבל זה צבע '**אחד**'... ולא יכולים לדמות את זה להרבה צבעים יחדיו, למשל: עומד צייר מומחה שערבב את הצבעים יחדיו, ואז מתחילין לצאת דברים יפים ומיוחדים מאד, וזה הענין של מדת '**תפארת**' - שזה כבר יופי של 'תפארת'! כלומר, אפילו שצבע אחד הוא יכול להיות יפה כשצובעים אותו יפה, אבל כשמערבים את הצבעים ביחד - זה 'תפארת'! וזהו יעקב אבינו, שהוא היה ההשלמה של האבות, וערבב את כולם יחדיו עד שנהיה ענין של '**תפארת**' - '**מובחר**'!

והנה יעקב אבינו זוכה להקים י"ב שבטי י"ה, הוא זכה ש'**מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה**' - אין אצלו פסולת, הוא זכה שיצאו ממנו שנים־עשר שבטים, שכולם הולכים בדרכו הקדושה, וכמו שנראה בפרשת וַיֵּחִי (בר"ר צח, ג), שלפני הסתלקות יעקב אבינו סיבבו בניו את מיטתו, והוא שואל מהם: 'אני רוצה לשמוע מכם איך אתם חזקים באמונה', וכולם אמרו יחדיו: "**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**" - הם כיוונו לאביהם 'ישראל', "**ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד**" - 'כשם שאין בלבך אלא אל אחד, כך אין בליבנו אלא אל אחד!' אנחנו חזקים באמונה הקדושה שקיבלנו ממך! ואז הוא אמר: '**בָּרוּךְ, שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד**', הוא ברך את שם ה' שהוא זכה לראות בנים צדיקים אשר כולם הולכים בדרך ה' - בדרך האמונה הקדושה; זה הענין של '**מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה**'.

אך עם־כל־זאת - ובזה אנחנו מתחילים את פרשת השבוע - אף שיש לו ליעקב אבינו שנים־עשר שבטי י"ה, אשר 'כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גיבורים, כולם קדושים', אף־על־פי־כן אומר הפסוק: "**אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב - יוֹסֵף**", שעיקר תולדותיו היה יוסף הצדיק; מה זאת אומרת?

ראשית, נתחיל עם הפסוק הראשון של הפרשה: "**וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן**"; יעקב אבינו היה '**בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו**', ואיתא במדרש (בר"ר פד, ד; מוזכר בדברי רבינו בליקו"מ ח"א סי' רכח): '**מְגוּרֵי אָבִיו**' לשון '**מְגִיּוּרֵי אָבִיו**', כי האבות הקדושים עסקו בגיור גרים: אצל אברהם אבינו כתיב בפירוש (בראשית יב, ה) "**וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן**" - אלו הגרים שגייר (רש"י שם), כי אברהם אבינו היה 'ראש למאמינים', והוא התחיל לפרסם את האמונה בעולם, וכמו שאומרים חכמינו הקדושים (בר"ר מג) על הפסוק (ישעיה מא, ב) "מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח", שזה נאמר על אברהם אבינו, שהתחיל להאיר את אור השכינה בעולם, הוא עסק בגיור גרים, וקרב את כולם!

וכן אותו דבר אצל יצחק אבינו, שהוא המשיך את דרך אברהם אבינו, וכמו שרואים בכל סיפורי התורה בעניין הבארות שחפר - וסתמום פלישתים, והוא חפר שוב ושוב, ומה הן הבארות

האלו? לקרב נשמות ישראל להקב"ה! אלו הם 'בארות חיים', וכמ"ש שם (בראשית כו, יט) **"בְּאֵר מַיִם חַיִּים"** - אלו מים חיים שמרווים צימאונו של אדם הצמא לזה! **יהודי הוא קדוש, יש לו נשמה, והוא כ"כ רעב וצמא, וּלְמָה? אומר הנביא** (עמוס ח, יא)**: "לֹא רָעָב לַלֶּחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֶת דִּבְרֵי ה'" - יהודי יש לו השתוקקות: 'אני רוצה! תגלה לי! אדרבה, אני רוצה לשמוע! חסר לי משהו בחיים! הרי יש לי כסף, יש לי ב"ה בריאות, אבל חסר לי משהו! אני לא מרגיש את החיות ואת השמחה בחיים שלי! חסר לי משהו!'...**

וכמו שרבינו ז"ל מספר במעשה 'מרב ובן יחיד' (סיפורי־מעשיות, מעשה ח), שהיה בן יחיד שלמד והתפלל כל היום, והיה לו חדר מיוחד לעבודתו וכו', אבל הוא הרגיש **"משהו חסר לי"...** למה? כי אם אדם לא זוכה להתקרב לצדיק - חסר לו... הוא עושה את כל עבודתו נאמנה, אבל אין לו הפנימיות - את השמחה, את החיות, כי לא זכה לקשר את עצמו לצדיקים, וממילא יש חלל גדול בלב שלו, והוא לא יודע איך למלאות את זה...

והנה פתאום הוא מגיע אל הצדיק, והוא מתחיל להרגיש חיים אחרים, **כל החיים שלו מתהפכים לגמרי!** ואמנם הוא ממשיך באותן עבודות, אבל כבר אחרת לגמרי... אפילו שהוא היה קצת חזק, והוא למד וכו', אבל אחר שהתקרב זה כבר ענין אחר לגמרי... ויש כאלו שלפני ההתקרבות לא ידעו מכלום, והנה אדם זוכה והוא מתקרב אל הצדיק, אז הוא מתחיל בעבודתו, וכבר יש לו חיים אחרים! ואזי מתקיים מה שאמר רבינו על האיש הנ"ל: **"טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ"** אזי **"לֹא יִכְבֶּה בליל נֵרָהּ"** - הוא אף־פעם לא ישכח את זה... זה מה שזוכים לקבל מהצדיקים!

וזהו "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ 'מְגוּרֵי' אָבִיו" - אומר המדרש: כמו שאבא שלו והסבא שלו היו מגיירים גרים - גם יעקב אבינו היה עושה ככה, והיו לו הרבה ספרים קדושים שכתב, וכמובא בדברי רבינו (וכן הרמב"ם מזכיר את זה), שהאבות הקדושים כתבו הרבה ספרים; איתא במסכת עבודה־זרה (דף ידּ:), שמסכת עבודה־זרה של אברהם אבינו היו בה ארבע־מאות פרקים! אצלנו זה כמו מסכת רגילה (יש בה חמישה פרקים), אבל לאברהם אבינו היו ארבע־מאות פרקים! כי הרי הוא לָחַם הרי עם כל הכופרים והעבודה־זרה שלהם, והוא הרס את כל העבודה־זרה שהיה בבית תרח אביו, ואף 'סידר' את נמרוד וכו', אז בוודאי שהיתה לו מסכת עבודה־זרה גדולה... וחוץ מזה, אברהם אבינו כתב הרבה מאד ספרים, וכן יצחק אבינו - כתב המון ספרים, ואומר רבינו, שיעקב אבינו עלה על כולם, הוא כתב גוזמאות של ספרים!

מוהרא"ש היה נוהג לומר בדרך צחות: **'למה יעקב אבינו כתב כ"כ הרבה ספרים? כי היו לו שנים־עשר מפיצים'...** לאברהם אבינו היה את יצחק, וליצחק היה את יעקב, אבל ליעקב היו שנים־עשר מפיצים, ובפרט נפתלי... הוא בתוך

שניות ספורות כבר נמצא בכל השווקים בכל המקומות...

ובעניין שחיברו האבות הקדושים הרבה ספרים, ישנה שאלה: היכן הם כל הספרים האלו? את השאלה הזאת היה זמן רב להמגיד מטירהאוויצע, וכשהוא הגיע לרבינו - הוא לא שאל את רבינו שאלה זו, אלא רבינו ברוח־קדשו כבר תפס מחשבתו וגילה את התורה ל"ב בליקו"מ ח"ב.

ואכן, השאלה היא לא רק על ספרי האבות הקדושים, אלא על הספרים שחיברו הצדיקים במשך כל הדורות, היכן הם? ואמנם גם ככה יש אלפים ורבבות ספרים, אבל במשך אלפי שנים - כל הדורות - חיברו הצדיקים המון ספרים, ולפי החשבון היה צריך להיות בידינו עתה מיליארדים ספרים, ומה קרה להם?

על כך גילה רבינו את התורה ל"ב הנ"ל, שבה מבאר רבינו, שכל הספרים האלו הוצרכו להיעלם מן העולם, כדי שכנגדם ייעלמו ספרי פסול וטומאה, דהנה ישנם רשעים כופרים ואפיקורסים, והם ג"כ מחברים ספרים, וכותבים כל מיני זבל, לכלוך, מינות ואפיקורסות בספריהם, ורבינו אומר שאם היה נשאר אפילו עלה אחד מהספרים הפסולים האלו - היה מאד לא טוב, רחמנא ליצלן, כי העניין של הרע והקליפות וכו' - זה מאד מאד מסוכן!

כשאדם זוכה לעיין בספר קדוש - איזה אור גדול זה! **אדם זוכה לקבל איזה ספר, ולהסתכל באיזה ספר קדוש, איזו חיות הנפש זו!** אבל "זֶה לְעֻמַּת זֶה" יש את ספרי הטומאה, **ועל־כן צריכים כ"כ הרבה ספרים של הַקְדֵּשָׁה, כדי שייכנס באדם קצת מה הלימוד של הצדיקים, מה הצדיק רוצה! עוד ספר, עוד קונטרס ועוד מכתב, וכך לאט לאט זה נכנס באדם...** וכנגד זה יש את הספרים הטמאים המלאים כפירות ואפיקורסות, זבל וזוהמא, השם ישמור, ובפרט בדורות האחרונים - שהתחילה מלאכת הדפוס [החל לפני כארבע־מאות שנה], אם היו נשארים כאלו ספרים - היה מסוכן מאד, ומספיק מה שכבר יש ממילא, שצריכים רחמי שמים מרובים כדי להינצל מהם, ואם היו נשארים עוד ספרים - היתה טומאה גדולה מאד, אז בשמים עושים כמו 'דיל': אנחנו צריכים לבער מן העולם את ספרי האפיקורסות, אבל על זה יכול להיות קטרוג - מדוע רק הספרים האלו נעלמים?... וכמובן, אלו דברים רוחניים, אבל כך הקב"ה מנהיג את העולם; ולכן אומרים: הנה אנחנו מבערים את הספרים הקדושים - כל אלו מיליונים הספרים שהיו אמורים להיות בידינו עתה, הם נעלמים באיזושהי דרך, ואז אומרים לסטרא־אחרא: גם הספרים שלך ייעלמו! הם הולכים לים או לאש, שורפים אותם... ובדרך זו מרוויחים להינצל מטומאת ספרי החיצונים.

ורבינו דווקא מדבר שם, בתורה ל"ב, מענין '**שלום־בית**', שהנה מוחים את הספרי־קודש, ו'ספר קודש' זה ענין של "שם השם", כי ממה ספר קדוש מדבר?

הוא מדבר הקב"ה! מגלה את הקב"ה! נמצא, שאם מוחים ומעלימים איזה ספר מן העולם, זה ענין של "מחיקת השם", והנה ידוע שאחד מן האיסורים הגדולים והחמורים בתורה הוא ענין של "מחיקת השם", אם־כן, איך מוחקים ספר קדוש מן העולם?

מבאר רבינו, דהנה יש פעם אחת שהתורה הקדושה אומרת שמותר למחוק את שם השם - כדי לעשות שלום בין אשה לבעלה, בשביל **'שלום־בית'**! וכמו שמובא בפרשת סוטה, שאם היה איזה סכסוך חמור בבית, וצריכים לבוא אל הכהן וכו' - כל העניין של פרשת סוטה, והרי צריכים לברר שהיא אכן טהורה, ולא הלכה לדברים אסורים, אז כותבים את פרשת סוטה על מגילה, ומוחקים אותה בתוך המים, ונותנים לאשה לשתות את זה, ובזה מבררים האם היא באמת צַדָּקת ושמורה, ואם כן - אז אדרבה, היא מקבלת ברכות גדולות מאד ע"י המים האלו, אבל אם ח"ו הפוך - זה הסוף שלה...

אומרים חכמינו הקדושים, שהקב"ה אומר: **'מוטב שיימחה שמי על המים, העיקר שיהיה שלום־בית!'**; וזהו לימוד נורא מאד בפני עצמו, כמה אדם צריך לשמור על שלום־ביתו, דהנה לפעמים נראה לאדם שהוא צריך קצת "למחוק", ומה הכוונה 'למחוק'? לא מדברים לגבי לעבור על איסור ח"ו, אלא לפעמים יש דברים שאדם צריך לוותר עליהם, ולהסתכל מן הצד, ולא להיות כ"כ עקשן וכו', הוא צריך להבליג ולא לעמוד על דעתו, ואפילו שלפעמים באמת כוונתו לשם שמים, אבל הוא מבין שזה לא מתאים, הוא מבין ורואה שעל־ידי־זה הוא ייכנס פה לעניין של סכסוכים - שזה לא כ"כ פשוט - והאשה לא ממש מבינה זאת, אז תהיה **'בן־אדם'**! צריך להיות 'בעל טוב' כדי להבין זאת, ואפילו שאתה בוער מאד לדברים טובים - אתה רוצה רק לשבת וללמוד, ולא אכפת לך מפרנסה ומשום דבר וכו', **אבל איפה השכל שלך?! יש לך בית, התחתנת, יש לך ילדים ב"ה, צריכים לדאוג בשבילם! אין דבר כזה שפתאום אתה מפקיר את הכל... אסור ללכת בלי צמצום!**

נמצא א"כ, שלפעמים נתהווה אצל האדם ענין של 'מחיקת השם' - שהוא צריך למחוק את כל ה'ברען' וההתלהבות שלו, אבל הכל 'כדי להטיל שלום בין איש לאשתו', **וזה הכי חשוב!**

איך הגענו לזה? כי דיברנו מ'ריבוי הספרים' של האבות הקדושים, שהם נעלמו כדי שיהיה בחירה וניסיון, וכך ייעלמו ספרי הפסול מן העולם, ורבינו אומר שם בתורה ל"ב, שזה ג"כ מביא **'שלום־בית'** - שמוחקים לפעמים דברים, אבל הכל כדי לעשות שלום!

זה הענין של **"וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו"** - שכל הענין שלו היה 'לגייר גרים', לקרב נשמות להקב"ה! ואמנם היו לו שנים־עשר מפיצים... אבל מכל אלו הילדים הקדושים של יעקב אבינו - היה את יוסף הצדיק,

שבזה התחלנו את השיחה, שעל יוסף הצדיק כתיב "**כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ**", ואומר התרגום: '**בַּר חַכִּים הוּא לֵיהּ**'; ובפשטות הכוונה: הוא "**בן חכם**", אבל ההבנה הפנימית היא: '**בַּר חַכִּים**' הכוונה שהוא 'מבין' וחכם גדול על האבא שלו... יוסף הצדיק הבין מי האבא שלו!

ואכן, זה לא קל לילד להכיר כ"כ את החשיבות של האבא, כי בדרך־כלל האבא הוא 'בֵּיתִי' עם הילד [שקורין 'היימיש'], וזה לא מצוי כ"כ שיהיה ילד שיכיר באמת מהי החשיבות של אביו, ואמנם מלבד זאת - כיבוד אב ואם זו המצוה הכי גדולה שיש, ובפרט אבא שהוא באמת חכם וצדיק, כמה מוטל על הבן לכבד אותו לקחת ממנו את הלימודים שלו, ויוסף הצדיק זכה לזה, וזו מדרגה גדולה מאד!

והתורה הקדושה מעידה זאת בפירוש על יוסף הצדיק - יותר מכל האחים: "**אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף**", קוראים את זה ביחד: "**אֵלֶּה־תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב־יוֹסֵף**"; כי אמנם היו לו י"ב שבטים, אבל **עיקר** התולדות שלו - כמו שאומר רש"י - היה יוסף הצדיק! וכל מה שקרה ליעקב אבינו בימי חייו - אח שלו עֵשָׂו שנא אותו ורדף אותו, הגיע ללבן, וכל שאר הצרות שקרו ליעקב אבינו - קרו ג"כ ליוסף הצדיק, ויוסף הצדיק למד את הכל מאביו, הוא זכה להיות תלמיד אמיתי - יחד עם זה שהוא 'בן'!

בליקוטי־מוהר"ן, חלק ב', סימן ז', רבינו מגלה שיש מושג של 'בן' ו'תלמיד', ואומר רבינו, שהשלימות היא לְאַחֵד את שניהם ביחד! בן זה 'בן', ועפ"י רוב הוא 'היימיש' עם אביו [בֵּיתִי] - 'זה אבא שלי'... אבל שיהיה 'בן' שהוא גם 'תלמיד' - שהוא מקבל מהאבא שלו באימה ויראה ומוסר נפשו בשבילו - זה חידוש!

כי 'בן' יש בו ענין של מסירות נפש, וכמו שרבינו אומר שם, שמעלת אותו הבן, שהוא זורק עצמו בתוך הרפש והטיט, רק כדי לעשות רצון אביו - מה שבן רגיל לא היה עושה... כי אם זה עבד נאמן, הרי הוא צריך לעשות זאת... לקחו אותו כדי לעבוד, ואם אתה משרת - עליך לזרוק עצמך... [כמו שרואים בחוש אצל אנשי אבטחה של נשיא וכדו', ש מלמדים אותם שאם קורה משהו - ישנה איזו 'התקפה' וכדו' - עליהם להיות מוכנים ממש למסור נפשם...], לראות בן שהוא כ"כ מסור לאביו - זו מדרגה גדולה מאד, וזה מרומז בפסוק (מלאכי ג, יז) "וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל **בְּנוֹ הָעֹבֵד** אֹתוֹ" - שהוא '**בן**', אבל כמו '**עבד**'!

וזו היתה מדרגת יוסף הצדיק, שהיה כל־כך קשור ומחובר לאבא שלו, והבין וראה מיהו אבא שלו - איך הוא גדל יחד עם עֵשָׂו, והיה כ"כ חזק, ולא איבד את העשתונות כל החיים בשום אופן! וכן אחר־כך, כשהוא היה צריך לברוח לבית לבן, וכל מה שהיה שם בבית לבן [הרי יוסף הצדיק נולד שם בבית לבן, הוא היה הילד האחרון שנולד בבית לבן], הוא הבין מיהו אבא שלו, והוא עשה את הכל בשביל אבא שלו, ולמד עם האבא, הוא

לא עזב את האבא! הוא היה: **'בַּר חַכִּים'** - הוא היה "מבין"... [זה ביטוי הרגיל בפי אנשים: 'הוא "מבין"'...], אדם צריך להיות "מבין"! ואכן, כמה אנחנו 'מבינים' כבר?... אבל כפי הדעת שיש בנו - אדם צריך להיות "מבין" על צדיק, או על אבא - שהוא באמת צדיק, וזה היה יוסף הצדיק! שזהו **"אֱלֶה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב - יוֹסֵף"!**

ממשיכה התורה ואומרת: **"יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה"** - **'שְׁבַע עֶשְׂרֵה'** הוא כמספר המילה **'טוֹב'**, וזה היה יוסף הצדיק - **'חתיכה של טוב'**! כשיוסף הצדיק נולד, על־שם מה קראתו רחל אימו 'יוסף'? תחילה היא אמרה "אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי"; כי הרבה שנים לא היה לה ילדים, ועכשיו נולד לה ילד, ברוך השם, 'נולד ילד צדיק ובריא, ברוך השם!' אז היא נתנה תודה להקב"ה - "אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי", אבל לא הסתפקה בזה, כי אם אדם זוכה לישועה - עליו, כמובן, להודות על כך להקב"ה, אבל מיד להתפלל הלאה, ועל־כן מיד היא אמרה: **"יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר"**; היא כבר התפללה שהקב"ה יתן לה עוד בן [ורש"י מסביר, כי האימהות הקדושות ידעו שיש י"ב שבטים, וללאה כבר היו ששה, לבלהה וזילפה כבר היו ארבעה, ועכשיו לרחל נולד אחד, אז יש כבר אחד־עשר ילדים, והיא ידעה שיש עוד אחד שישלים את י"ב שבטי י"ה, אז היא התפללה: **"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁאֲנִי אֶזְכֶּה לַבֵּן הָאַחֲרוֹן!"**, שזה היה בנימין [שנולד בפרשת שבוע שעבר].

אז יוסף הצדיק הוא **"בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה"** - **'שְׁבַע עֶשְׂרֵה'** הוא **'טוֹב'**, ומה זה **'טוב'**? הוא קיבל את המידה הזאת של "להיות טוב"! ומהי השלימות של 'טוב'? ידוע בדברי הספרים הקדושים, שהשלימות של **'טוב'** הוא כשאדם **'מיטיב'**; אומרים על איזה אדם 'הוא בן־אדם טוב... אני יודע שהוא בן־אדם טוב'... איך אתה יודע שהוא 'טוב'? במה הוא 'טוב'? 'אני רואה שהוא טוב'... איך? **יודעים על אדם אם הוא טוב - כשהוא 'מיטיב' לאחרים! הוא משפיע מהטוב שלו לאחרים! זה סימן שהוא 'טוב'!** כי **'דֶּרֶךְ הַטּוֹב לְהֵיטִיב'**, ואם אדם הוא טוב "לעצמו" - דהיינו שהוא טוב 'בשביל עצמו', ה'טוב' הזה עדיין לא בשלימות, משא"כ כשהוא מיטיב לאחרים - זוהי תכלית הטוב!

ועל יוסף הצדיק התורה מעידה: **"יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה"**; מדוע התורה הקדושה אומרת מה היה הגיל של יוסף הצדיק? אומרים צדיקים - כאמור: כי **'שְׁבַע עֶשְׂרֵה'** זה ענין של **'טוֹב'** - זה היה כל החיים שלו: **'טוב'**! כשהוא נולד, רחל אמנו התפללה **"יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר"** הכוונה שבתוך יוסף הצדיק מונח הכח הזה של **"יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר"** - שאזכה להוסיף בנים, ילדים, תלמידים, חסידים, לקרב את כולם להקב"ה! דהנה לפי הסיבה הראשונה מדוע קראתו 'יוסף' - משום **"אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי"** - שרחל אמנו נתנה תודה להקב"ה על שאסף חרפתה ומעתה היא איננה מבוישת כמושהיתה עד עכשיו - שלכולם היו ילדים ורק

לה לא, ועתה "**אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי**", לפי־זה היו צריכים לקרוא את יוסף בשם '**אסף**' - על־שם "**אָסַף**' אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי", ומאיפה מגיעה היו"ד שהפכה מ'אסף' ל'יוסף'? זה מה שהיא אמרה אח"כ: "**יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר**" - הוא קיבל את היו"ד! ומה זה היו"ד? זה כל העניין של יוסף הצדיק - **לקרב!** שזה הסוד של "**יֹסֵף ה' לִי 'בֵּן אַחֵר'**" - לקרב עוד אחד ועוד אחד! 'אני צריך לקרב את כולם אל הקדושה!'... זו נקודתו של יוסף, שהוא '**טוב ומיטיב לכל**'!

ובתחילת ליקוטי־הלכות, רבי נתן מדבר מכל העניין הזה, והוא מקשר את כל זה לעניין של חנוכה - הימים הקדושים הבאים עלינו לטובה בעוד שבוע [בעז"ה בשעה טובה ביום רביעי הבא - בלילה - יהיו ימי חנוכה קדושים], שזה כל העניין של ימי חנוכה הקדושים, שמתחילים בלילה הראשון עם נר אחד, ואח"כ עוד נר ועוד נר, בכל יום 'מוסיפים והולכים', שזו שיטת בית הלל, ומסביר רבי נתן שזוהי מידתו של יוסף הצדיק, שהוא הצדיק הגדול שעליו נאמר "**וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה**" - שכל החיים שלו וכל העניין שלו להוסיף נפשות ולקרב את כולם! רואים בן־אדם שהוא עדיין חלש, ועדיין יש לו הרבה בלבולים, מקרבים אותו ומחזקים אותו!

זה העניין של יוסף הצדיק, שהוא המיוחד מבין כל ילדיו של יעקב אבינו, שבאמת כולם היו צדיקים קדושים, וכמו שאמרנו בתחילת השיחה, שאין לנו מושג מי זה אפילו אחד מהשבטים, אבל מבין כולם יש את נקודת הצדיק - "**וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה**" - שזה יוסף הצדיק!

וזה מה שהתורה ממשיכה ומעידה עליו בהמשך אותו הפסוק: "**הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן**" - מי זה '**אֶחָיו**'? כל נשמות ישראל! הוא מקרב אותם! הוא יודע שהם צאן קדשים, וכמו שהנביא יחזקאל מכנה את נשמות ישראל "**צֹאן קָדָשִׁים**" (יחזקאל לו, לח) -עם ישראל הם 'צאן קדשים' של הקב"ה! ויוסף הצדיק הוא "**רֹעֶה אֶת אֶחָיו**" - מה זה '**רועה**'? זה ענין של (תהלים לז, ג) "שְׁכָן אֶרֶץ **וּרְעֵה** אֱמוּנָה" - הוא מכניס אמונה בנשמות ישראל! זה המרעה הכי יפה והכי מעולה שיכול להיות - להכניס באנשים אמונה!

ומה זה 'אמונה'? הרי לכל אחד בוודאי יש אמונה... הן אמת שכך הוא, **אבל באמונה יש מדרגות אין־סופיות, וצריכים לחזק תמיד את האמונה יותר ויותר! ואם היה לאדם אמונה ברורה ומזוככת, שום דבר שבעולם לא היה מבלבל אותו! למה? כי אמנם יש עכשיו איזה דבר שהוא לא כל־כך נעים, ולא כל־כך ממש כמו שציפיתי, אבל אני מאמין שהכל לטובה! ואני מאמין שהכל יתהפך לטובה!**

וזהו שיוסף הצדיק "**הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן**" - הוא מלמד אותם שהכל מהקב"ה, שזהו '**בַּצֹּאן**' - אותיות '**בֶּן צ"א**', ו'**צ"א**' זה יחוד עליון, כי ענין חיבור שם הוי"ה - **כ"ו**, ושם אדנו"ת - **ס"ה**, ביחד עולה **צ"א**, שזה כל העניין של הצדיקים, שמחברים 'עולם העליון' ב'עולם

התחתון' - רוחניות וגשמיות ביחד! וזהו **'בַּצֹּאן'** - הוא מקרב את כל הנשמות!

ואת מי הוא מקרב? אומר הפסוק: **"וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה"**; ואומר רש"י: **'בני השפחות'**; ונקדים ונאמר: אסור לעשות מושגים גשמיים ח"ו מכל זה, אבל מסבירים רק כדי 'לשבר את האוזן': הנה היו את ששת הילדים של לאה - ראובן, שמעון, לוי, יהודה, זבולון, ויששכר, שהם נקראים 'בני הגבירה', ויש את 'בני השפחות' - בני בלהה וזלפה, שהיו ארבעה: דן ונפתלי, גד ואשר, ואומר רש"י, שהם היו פחות חשובים, ויוסף הצדיק קירב אותם! יוסף הצדיק הבין שאמנם הם לא באמת 'העיקר של הבית' - כי היה את רחל ולאה, שבשבילן יעקב אבינו בא לבית לבן, כדי להתחתן עמן, והם היו בני השפחות, אבל הוא קירב אותם דווקא - **"וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו"**; וזה 'רועה נאמן' - רועה ישראל אמיתי!

מובא בספר הקדוש "שובע שמחות"[ז], דיבור מתוק מאד בפרשת השבוע: אחי יוסף הלכו "לִרְעוֹת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם", ויוסף הצדיק קיבל פקודה מיעקב אבינו ללכת ולראות מה קורה איתם, והאם הכל בסדר אצלם וכו', והנה יוסף הצדיק יודע היטב שהם שונאים אותו... ואכן איתא במדרש, שיעקב אבינו מאד התחרט אחר־כך על ששלח אליהם את יוסף, ולכאורה קשה, הרי יעקב אבינו גם־כן שיוסף הצדיק שנוי על אחיו, אם־כן למה הוא שלח אותו אליהם ולא פחד שיקרה לו משהו ח"ו? על זה אומרים חכמינו הקדושים, שהכל היה מן השמים - "נוֹרָא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם" (תהלים סו, ה), והמדרש מלא בפרשת השבוע, שאין הסיפור הזה מובן בפשטות, וכל זה מן השמים, כדי שעם ישראל ירדו למצרים, ויצאו ממצרים, ויקבלו את התורה; זה הכל חשבונות של מעלה!

ולמעשה, יעקב אבינו אומר ליוסף הצדיק שילך לראות את שלום אחיו - והוא הולך, הוא לא שואל שאלות! 'אבא שלי שולח אותי? אני הולך! אני לא מפחד! אני הולך בתמימות, בלי חוכמות! הרי למדתי וקיבלתי ממנו כל התורה שהוא למד אצל שֵׁם וְעֵבֶר, והנה עכשיו הוא אומר לי ללכת אל האחים שלי - אני מקיים!'...

והנה יוסף הצדיק הולך, והוא טועה בשדה, ושואל אותו איזה אדם [שזה היה מלאך גבריאל (רש"י)]: 'מה אתה מחפש?'... הוא רצה להציל אותו, ושאל אותו: 'מה אתה מבקש?'... אומר הפסוק: **"וַיֹּאמֶר אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ"** - יוסף הצדיק, הוא הצדיק הגדול, הרועה נאמן, הוא אומר **"אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ!"** - הוא רוצה והוא מוכן ללכת אליהם, ואפילו ששונאים אותו! ואכן מה שקרה סוף־כל־סוף, שיוסף הצדיק הוא היה הקיום לכולם - **"וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו"** (בראשית מז, יב), הוא נעשה השני

ז. חיברו הגאון הקדוש רבי מנחם מענדל לעזער זי"ע, שהיה רב בעיר סטריז'וב.

למלך במצרים, והוא פרנס אותם והציל את כולם! וזהו **"אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ"** - זו המידה של יוסף הצדיק: 'אני מבקש את האחים שלי! אני רוצה לקרב את כולם להקב"ה!'...

ממשיך יוסף הצדיק ואומר לו: **"הַגִּידָה נָּא לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים"**, ועל זה איתא בספר "שובע שמחות" דיבור־קדוש נפלא ומתוק: יוסף הצדיק אומר **"אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ"** - אני מחפש את הטובה של כולם, אבל "הַגִּידָה נָּא לִי אֵיפֹה **'הֵם'** רֹעִים"! - איפה **'הם'**?! "אֵיפֹה **הֵם** רֹעִים"? הרי גם־כן היו 'רועי צאן', אבל "אֵיפֹה **הֵם** רֹעִים"? - כלפי מה שאני מבקש לקרב את כולם, "אֵיפֹה **הֵם** רֹעִים"?!...

כי כשאדם זוכה לדבר כזה - שהוא נעשה 'רועה', והוא יכול לעזור לאחרים, אזי צריך למסור נפשו לקרב את כולם להקב"ה, ועל זה יוסף הצדיק אומר **"אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ"**, אבל: **"אֵיפֹה 'הֵם' רֹעִים"**?... כי אם הם היו זוכים לכך באמת, הם היו אוהבים אותי...

וזו המדרגה של יוסף הצדיק, שהיה **"רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן"** - שהיה מקרב את כולם, ודווקא את מי? **"אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה"** - אלו שהם קצת מזולזלים, ולא מכבדים אותם, הוא מקרב את כולם!

והפסוק מסיים: **"וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם"** - שיוסף הצדיק מביא דיבה רעה, מה הכוונה? בפשטות, אומר רש"י, שיוסף היה מספר דברים על האחים שלו - כשהוא ראה כמה דברים שאינם מתוקנים כל־כך אצלם, ואת זה הוא היה מספר לאביו.

אבל לפי כל האמור, הענין של **"וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם"** היינו שיוסף הצדיק הוא כזה צדיק שהוא מקשר את כולם להקב"ה, שזהו **"וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה"** - אפילו הדברים הרעים, הוא מביא **"אֶל אֲבִיהֶם"** - מי זה **'אביהם'**? אביהם שבשמים! הוא יש לו את הכח הזה לקשר את כולם להקב"ה! ואפילו אם יש דברים שהם עדיין רחוקים מן הקדושה - הוא מקשר את כולם להקב"ה!

וזהו כל האור של חנוכה - מסביר רבי נתן, שמדליקים את נרות החנוכה 'למטה מעשרה טפחים', וכן 'על פתח ביתו מבחוץ', היינו שגם אלו שהם עדיין בחוץ וברחוב - גם להם יאיר אור החנוכה, ועל־כן זמן ההדלקה הוא 'עד שתכלה רגל מן השוק', כל אלו הדברים גי צריכים לקרב את נשמות ישראל, לרחם ולחמול עליהם, להבין ולקרב אותם, ואפילו שהוא עדיין לא במדרגה שלך, ואתה יכול לומר: 'מה איתך?... למה אתה לא כמו שצריך?'... **יוסף הצדיק יודע איך לרדת לכולם, ולקרב את כולם להקב"ה!**

כל זה מהלימודים הראשונים של פרשת השבוע.

ולכן יוסף הצדיק היה ראוי שהוא יהיה השליח, הוא יגיע תחילה למצרים, והוא ילחם ויכניע את כל הרע והטומאה

של מצרים, וכדאיתא בזוהר, שיוסף הצדיק הכשיר את הדרך והמקום, שיעקב אבינו וכל השבטים יהיו יכולים לרדת למצרים, להחזיק שם מעמד, ולבסוף לצאת משם ולהיות העם הנבחר להקב"ה.

זה מהלימודים החזקים של פרשת השבוע, צריכים לדעת איך להתנהג בכל דבר, שאדם צריך תמיד לקרב, וכאמור - צריכים להתחיל בבית, שיהיה מושג של "**וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה**", ויתקיים "**בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ**" - שתהא תמיד הבנה הדדית בבית, ובאותו זמן לקרב את כולם להקב"ה!

הקדוש־ברוך־הוא יעזור לנו, שנזכה באמת להיות מקורבים לצדיקים, ולקבל את 'הלימוד הטוב' הזה - להיות "טוב ומיטיב", לקרב את כולם להקב"ה, ובזה נזכה לקרב את כל העולם כולו להקב"ה, יבוא משיח צדקנו, ותהא הגאולה השלימה!

breslev.shely@gmail.com